

Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit

Renée van der Linde en Hans Jansen

Wat is Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit?

Wellicht kennen we uit ons eigen verleden of heden juffen, meesters, docenten, leraren, opleiders die 'het' hadden of hebben. Pedagogen en agogen die als vanzelf de juiste snaar weten te raken, een gevoel hebben voor wat 'nodig en belangrijk' binnen een pedagogische of agogische relatie. Pedagogen en agogen met een gevoel voor pedagogische c.q. agogische sensitiviteit. Nenette Dieleman (2005) omschrijft in haar essay 'Toverstaf' pedagogische sensitiviteit als volgt: *'... Een combinatie van allerlei factoren, die er toe leiden dat je 'het' hebt, noem het een ingebouwde toverstaf. Een glanzende, krachtige, gevoelige toverstaf. Die volgens mij vooral bestaat uit een pedagogische sensitiviteit en een 'intuïtief weten' waarop vertrouwd kan worden ...'* (p.18). Dieleman kent vanuit haar praktijk - als stagebegeleider van zeer moeilijk opvoedbare jongeren - Henk. Henk biedt stageplaatsen aan *'... jongeren waar ik geen raad mee weet en grote zorg om heb ...'* (p.18). Henk heeft 'het'. Henk is pedagogisch sensitief. Dieleman vertelt hierover het volgende: *'... Henk heeft paarden, waar hij ongelooflijk veel van houdt en waarmee hij kan communiceren. Ik geloofde het eerst niet, maar heb het met eigen ogen mogen aanschouwen. Henk staat in het midden van de bak, ruige baard, hoge rubber laarzen, hoed op, de rust zelve. Geen zweep, geen andere attributen. Zachte bedaarde stem. Netjes op de hoefslag stappen een aantal van zijn paarden. En ja hoor, met een knikje in zijn hoofd gaan de paarden over in draf, met een handbeweging gaan ze over in galop. Henk kan ze naar hem toe of achter hem aan laten lopen. Als ik Henk vraag hoe hij dat voor elkaar krijgt, vertelt hij dat je het paard moet leren kennen en er een band mee moet opbouwen. Dat je veel geduld en aandacht moet hebben. Het belangrijke is dat je weet wát je het paard wil leren en dit ook echt wil ... Ik wil juist weten wat hij doet waardoor leerlingen weer vertrouwen krijgen. Eerst in de paarden, dan in zichzelf en anderen. Henk begrijpt niet wat ik bedoel. Henk is Henk. Hij gaat met een leerling om zoals hij met zijn paarden omgaat. Zoveel kan ik wel zien. Ik heb leerlingen bij Henk zien opbloeien. Henk is een wijze man, een natuurtalent in het omgaan met kinderen. Maar hoe hij het precies doet, daar kan ik m'n vinger nog niet achterkrijgen. Het komt ongetwijfeld door de toverstaf, want voor mij is het glashelder dat Henk die heeft. En volgens mij heeft Henk in zijn leven nog nauwelijks een boek gelezen ...'* (p.19).

Henk heeft zijn pedagogische sensitiviteit kennelijk niet uit boeken geleerd en daar trekt Dieleman haar conclusie uit: *'... Henk heeft dat zomaar, maar als je het nou niet hebt? Zei Henk niet dat waar een wil een weg is? Meer dan iets wil ik de toverstaf leren. Dus voorlopig verlaat ik mijn bureau, boeken en computer en ga ik de hort op, op zoek naar mensen in de praktijk met de toverstaf, naar de natuurtalenten en daar ga ik heel goed naar kijken en naar luisteren en veel van leren. Ik ben er zeker van dat ik daar in dit stadium meer van leer dan van lezen ...'* (ibid).

In het essay 'Toverstaf' van Nenette Dieleman worden een aantal kernen rond het begrip pedagogische sensitiviteit direct duidelijk. Pedagogische sensitiviteit laat zich moeilijk in woorden 'vangen'. Dieleman spreekt over een 'toverstaf', alsof het gaat om de magische kwaliteiten van een pedagoog of agoog. De behoefte die zij voelt om 'het' te leren en het feit dat pedagogische sensitiviteit bij uitstek te leren is in de pedagogische of agogische praktijk staan voor haar centraal. Zij gaat *'... op zoek naar mensen in de praktijk met de toverstaf ...'* (ibid).

Een PABO-student, die op zoek is naar wat nodig is om de aandacht van de groep te krijgen, heeft het geluk een begeleider te treffen die over een 'toverstaf' beschikt. Hier blijkt ook weer hoe moeilijk is om uit te leggen wat 'het' precies is: *'Het lukt mij niet om de klas stil te krijgen. Net als ik denk nu ga ik starten, begint er weer een te kletsen. Als ik naar jou kijk, lijkt het zo simpel,'* zegt de PABO-student. *'Tja, dat is een kwestie van timing, fingerspitzengefühl,'* legt de stagebegeleider uit. 'Timing' en 'fingerspitzengefühl', twee begrippen uit andere talen ... de vraag is of de student nu geholpen is.

Pedagogische c.q. agogische sensitiviteit laat zich niet gemakkelijk in woorden vangen. Mensen voelen meestal wel aan dat 'het goed zit' binnen een pedagogische of een agogische relatie, maar het ontbreekt ons aan taal om dat duidelijk te maken. In de sfeer van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit kunnen pedagogen en agogen meer dan alleen het zichtbare en hoorbare met elkaar delen. De verbale taal om te omschrijven wat wij - bijvoorbeeld - energetisch met elkaar delen en ervaren ontbreekt.

Ook voor leerlingen en studenten is het van belang om naar elkaar en naar docenten toe energie te kunnen ontwikkelen, die groei en ontwikkeling mogelijk maken. Dit zijn niet alleen cijfermatige of vakmatige energieën, maar vooral energieën die te maken hebben tevredenheid, plezier en liefde. Niet-zichtbare, niet-meetbare, maar daarom wel voelbare energieën (Jansen, 2005b, p. 61).

Pedagogische Sensitiviteit en Levend Leren

Hans Jansen (2005, p.55) beschrijft Pedagogische Sensitiviteit als volgt: *'...Voor een goede invulling van het leraar- en coachschap is het van groot belang dat leraren, opleiders, opvoeders, coaches pedagogische sensitiviteit ontwikkelen. Het fenomeen pedagogische sensitiviteit is in september 2004 door mij geformuleerd en vervolgens in kaart gebracht door het lectoraat 'Vernieuwende Opleidingsmethodiek en -didactiek'. Vanuit een holistisch en ecologisch perspectief binnen de pedagogiek wordt van een leraar/pedagoog steeds meer gevraagd zich eerst bewust te zijn van zijn (niveau van) pedagogische sensitiviteit, waarmee bedoeld wordt: zijn inschattingsvermogen ten aanzien van wat in een pedagogische relatie nodig en verantwoord is. Kort gezegd: het gaat om het ontwikkelen van zijn gevoel voor pedagogische juiste keuzes ...'*

Het lectoraat 'Vernieuwende Opleidingsmethodiek en -didactiek' werkt vanuit het concept Levend Leren, gebaseerd op o.a. het denken van de Amerikaan Peter Senge (1992) over de levende en lerende organisatie. Hier leren we aankijken tegen organisaties als levende en lerende systemen, voortdurend in verandering en nooit uitontwikkeld. Dit betekent dat we voortdurend moeten blijven leren en ons niet moeten fixeren op een eindstadium. Het concept Levend Leren vertrekt vanuit een wereld waarin lerenden en leraren in permanente dialoog zijn, educatieve partnerships aangaan en een uitdagende leergemeenschap vormen. De kaart van Levend Leren toont zich als een landschap met een holistisch en ecologisch perspectief, ingevuld vanuit een holistisch postmoderne filosofie. Het 'Phenomenological Landscape' (menselijk ontwikkeling staat centraal) dat door Mayes beschreven is (2003) wordt binnen Levend Leren samengevoegd met het eveneens door hem beschreven 'Unitive-Spiritual Landscape', dat rekening houdt met een - niet altijd in woorden uit te drukken - spirituele gelaagdheid.

Weggeman (2003, p. 152) beschrijft meerdere opties om te komen tot bredere perspectieven, waarbij spiritualiteit en esthetiek een beduidende rol krijgen. Hij baseert zich daarbij op drie door Plato en Jürgen Habermas (Frankfurter Schule) geformuleerde 'Weltanschauungen', die in zijn visie ondanks hun waarde té beperkt voor het hedendaagse gebruik zijn:

- **Het ware:** de cognitief objectiverende kijk en het logisch-positivistische perspectief - het waarheidsdenken (dominant in de wetenschap: *'alleen wij weten wat de waarheid is'*).
- **Het goede:** de ethisch-normatieve kijk en het moralistische perspectief - het domineesdenken (dominant in spirituele en rechtsprekende organisaties: *'alleen wij weten hoe het hoort'*).
- **Het schone:** de expressieve of impressieve kijk en het esthetische perspectief - het arrogantie- of exclusiviteitsdenken (dominant in de kunsten: *'alleen wij weten wat mooi is'*).

Voor het bereiken van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit is een nieuwe overdenking van deze drie kernwaarden, zoals door Weggeman aangehaald en opnieuw geformuleerd, op zijn plaats. Binnen een leergemeenschap, binnen een pedagogisch c.q. agogisch

uitgebalanceerde relatie, moeten lerende en leraar samen een breed pedagogisch interesseveld ontwikkelen, waarbij aandacht voor schoonheid en ontroering in hun pedagogische relatie niet mag ontbreken. De route van het 'Levend Leren' vraagt om een volledige betrokkenheid van de opvoeder. Dat betekent dat deze met al zijn emoties betrokken moet zijn bij de pedagogische relatie. Zoals Jansen (2005, p. 61) zegt: *'Het leraar-lerende contact is meer dan een interactie, het is een energetische verbinding, een spel van onderlinge betrokkenheid op het toneel van het leven, waarin beiden een rol hebben te vervullen, die van wederzijdse betekenis is. Hierbij gaat het om het beleven van de schoonheid van de interactie met elkaar ...'*

Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit en Levend Opleiden

Vanuit het lectoraat 'Vernieuwende opleidingsmethodiek- en didactiek' is per 1 september 2004 een start gemaakt om met behulp van foto's, video, (geschreven en gesproken) verhalen, gedichten, tekeningen e.d. het fenomeen pedagogische c.q. agogische sensitiviteit in beeld te brengen. Hierbij wordt volop gebruik gemaakt van de mogelijkheden van Digital Storytelling. Vanaf september 2005 worden er vanuit het lectoraat trainingen pedagogische c.q. agogische sensitiviteit aangeboden.

Artistieke benadering

Binnen de pedagogische c.q. agogische praktijk zijn wij vaak gericht op de verbale taal en zo missen wij veel zaken, die bij pedagogische en agogische sensitiviteit horen. Een groep pedagogen en pedagogen in opleiding doen tijdens een presentatie over pedagogische c.q. agogische sensitiviteit een oefening om het begrip pedagogische c.q. agogische sensitiviteit te verkennen. De opdracht luidt: *'Ik vraag u te associëren op het begrip pedagogische sensitiviteit naar aanleiding van een videofragment. Na afloop van het fragment vraag ik u twee woorden te bedenken bij het videofragment. Ik zal uw bevindingen noteren op een flap.'* Het videofragment laat de interactie zien tussen een vader en zijn premature dochtertje (Het fragment komt van de video: 'VIB op de babyafdeling' uitgegeven door de Stichting Lichaamstaal). De resultaten van de oefening zijn prachtig, we horen woorden als: warmte, liefde, stilte, aandacht, levensleren en authentiek. Woorden die de ontroering en de schoonheid proberen te vangen van de verkenning van de pedagogische sensitiviteit binnen de interactie tussen de vader en zijn kleine dochter. De oefening roept ook vragen op: Wat is dan die liefde? Waar zit die liefde nu in? Kan de ontroering worden gedeeld met anderen, wetende dat woorden te kort schieten? Wat is de betekenis van het delen van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit voor het pedagogische en agogische werkveld en haar opleidingen? en Kun je pedagogische sensitiviteit leren en ontwikkelen?

Door ruimte te geven aan de ontroering en het schone binnen de pedagogische en agogische relatie brengen wij een esthetisch aspect binnen de interactie. Voor een esthetische waardering van een pedagogische c.q. agogische relatie kijken wij met een schuin oog naar de kunstwereld en het kunstonderwijs. De filosoof en pedagoog Dewey (1944) gaat ervan uit dat de ervaring van de kunst direct verbonden is met het leven. Voor Dewey is er geen essentieel verschil tussen de ervaring van de kunst of het genieten van een voetbalwedstrijd of een zonsondergang. Eisner (2002) geeft verschillende redenen waarom pedagogische en agogische opleidingen en praktijk kan leren van het kunstonderwijs:

- Er kunnen meerdere oplossingen zijn voor een vraag of een probleem.
- Studenten en leerlingen leren dat hun persoonlijke 'handtekening' van belang is.
- Studenten en leerlingen leren door gebruik te maken van hun fantasie en verbeelding zaken anders te zien.
- Oordelen en beslissingen nemen vragen om de sensitiviteit *'to a rightness of fit'*.
- De esthetische voldoening, net zoals het product en het proces, is van belang.
- Verbale taal is niet de enige manier van uitdrukken.
- De tijd die experimenteren vraagt, geeft ook ruimte aan het 'onverwachte'.

Maxine Greene (2004) geeft aan dat: '... *It may be the recovery of imagination that lessens the social paralysis we see around us and restores the sense that something can be done in the name of what is decent and human ...*'. De verbeelding en de fantasie kunnen een bijdrage leveren aan het herstel van onze sociale verlammingen.

John Dewey, Elliot Eisner en Maxine Greene leggen een verbinding tussen de pedagogische en agogische praktijk en de esthetische wereld. Zij pleiten voor het belang van 'kunststopvoeding' voor het totale mens zijn. Beeldende kunst binnen de school en het thuismilieu als onderdeel van de opvoeding. Binnen de kunstwereld worden mensen niet beperkt door de woordtaal, maar maken ze volop gebruik gemaakt van beeldtaal (De Groot & Paagman, 2003; In 't Veld & De Groot, 2005). Bij het ontwikkelen van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit staat in de praktijk een 'situationele gevoeligheid' centraal. Deze gevoeligheid maakt het mogelijk om situaties in de praktijk op een juiste wijze te interpreteren en om vervolgens adequaat te kunnen handelen. De pedagoog c.q. agogoog moet leren voelen wat het kind, de student of de cliënt nodig heeft om zo te weten hoe hij hem het beste kan ondersteunen. Het genieten en waarderen van de schoonheid binnen de pedagogische c.q. agogische relatie voltrekt zich in de tijd in real-time en remote-time. Door te kijken naar foto's of films kun je - op afstand - ook schoonheid waarderen.

Het gaat daarbij in feite om kennis die in ons zelf zit en die we, door bewustwording, kunnen ontfouwen. Om pedagogische sensitiviteit te kunnen delen met elkaar moeten wij op zoek naar een rijkere taal dan de verbale taal. Bijvoorbeeld de taal van de poëzie, literatuur, foto's, films, muziek, beeldende kunsten, dans of sport. Paul van Ostaijen (2005. p. 463), laat in het gedicht 'Marc groet 's morgens de dingen' zijn pedagogische sensitiviteit zien.

Marc groet 's morgens de dingen

Dag ventje met de fiets op de vaas met de bloem
ploem ploem

dag stoel naast de tafel
dag brood op de tafel
dag visserke-vis met de pijp
en
dag visserke-vis met de pet
pet en pijp
van het visserke-vis
goeiendag

D a a – a g vis
dag lieve vis
dag klein visselijn mijn

Digital Storytelling is een weg om deze '*kunstzinnige talen*' te verbinden om zo tot een 'persoonlijke' taal te komen. De redenen, die Eisner (2002) geeft, waarom pedagogische en agogische opleidingen en praktijken van het kunstonderwijs kunnen leren, vinden wij ook terug bij Digital Storytelling. Door gebruik te maken van zijn fantasie en verbeelding leert de maker van een digital story 'anders' naar de wereld te kijken en zijn horizon te verbreden. Een digital story over één onderwerp zal door verschillende makers steeds anders worden weergegeven. Een digitaal verhaal nodigt uit om persoonlijke antwoorden en oplossingen te geven op vragen of problemen. De maker van een digitaal verhaal verbindt zich met zijn product, maakt keuzes en 'zet zijn handtekening'. Het maken van die keuzes vragen om een gevoeligheid voor 'wat goed is'. Eisner (ibid) noemt dat het ontwikkelen van '*a sensitivity to a rightness of fit*'. Door tijdens het productieproces te experimenteren met vorm en inhoud is er ruimte voor onverwachte vondsten. Het maken van een digital story levert een esthetische voldoening op. De esthetische voldoening betreft zowel het proces en het plezier, dat aan het werken met multimedia te beleven valt, als het product en de tevredenheid bij het

beantwoorden van - bijvoorbeeld - een leervraag bijvoorbeeld, met andere woorden: je 'eigen' moois. Je geeft vorm met multimediale middelen en legt zaken bloot die eerder niet met woorden of traditionele middelen toonbaar waren te maken (Scheulderman, 2005, cd-rom bij Jansen, 2005). Met digitale middelen het fenomeen pedagogische c.q. agogische sensitiviteit weergeven is een beeldend proces waarin vorm, inhoud, betekenisgeving en reflectie samenvallen. Door middel van een digital story worden inhoud en beleving van bijvoorbeeld een verkenning rond het begrip pedagogische c.q. agogische sensitiviteit volgbaar en bespreekbaar.

Terug naar de vragen

Wat is dan die liefde? Waar zit die liefde nu in? Kan de ontroering worden gedeeld met anderen, wetende dat woorden te kort schieten? Wat is de betekenis van het delen van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit voor het pedagogische en agogische werkveld en haar opleidingen? *en* Kun je pedagogische sensitiviteit leren en ontwikkelen? Het blijkt niet eenvoudig om naar aanleiding van de vragen een dialoog aan te gaan, omdat het ontbreekt aan taal. In plaats daarvan bieden we soms een digital story aan. Een digitale vertelling die bijvoorbeeld via het gedicht *'Marc groet 's morgens de dingen'* van Paul van Ostaijen, gelezen door de zevenjarige Camille Torfs Leibman, met tekeningen van Luus Willems en muziek van Eric Satie laten zien, welke pedagogische sensitiviteit de maker van het verhaal ervaart bij pedagogische sensitiviteit.

Een weg om daar waar woorden te kort schieten, toch een verhaal te kunnen delen.

De training Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit

De eerste stap van de training bestaat uit het bieden van ondersteuning aan pedagogen, leraren, social workers e.d. om zich hun eigen pedagogische c.q. agogische sensitiviteit en de kwaliteit ervan bewust te worden. Voor het in beeld brengen van de vele varianten van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit, die voor veel pedagogen en agogen nauw verwant is aan flowervaringen (Csikszentmihalyi, 1999; Lokhorst, 2002; Plomp, 2000), is gesproken en geschreven taal, zoals deze nu binnen het pedagogisch en agogisch discours gehanteerd worden, echter ontoereikend. Dit betekent dat we op zoek moesten naar rijkere taalspelen om pedagogische c.q. agogische sensitiviteit in alle verschijningsvormen te kunnen vangen. Deze aanvullende en alternatieve taalspelen vinden we onder meer in de wereld van de muziek, de sport en de schilderkunst.

De gewaarwording van de eigen pedagogische c.q. agogische sensitiviteit van leraren verbindt het pedagogische en agogische met het esthetische. Bij het bewust worden van de pedagogische en agogische relatie komen esthetische 'gevoelens' naar boven, waardoor bijvoorbeeld leraren meer kunnen genieten van kinderen in ontwikkeling en van wat er in de pedagogische en agogische relatie gebeurt. *'The consonance and dissonance of beauty becomes known in the pedagogical space of relation between ourselves, our students, and the world.'* (Snowber, 2004, p. 119). De wereld van de kunst heeft het pedagogisch en agogisch werkveld veel te bieden, met name ook op het moment dat leraren en andere (ped-)agogen willen werken aan de verbetering en verandering van - de kwaliteit van - hun pedagogische c.q. agogische sensitiviteit.

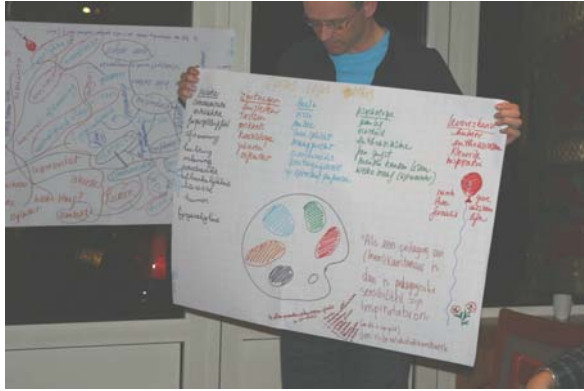
Doelgroep

De training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' en de opleiding tot trainer 'Ondersteuning en Verbetering bij de Ontwikkeling van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' richten zich op pedagogen, docenten, coaches, opleiders, leraren en social workers. Binnen de training werken de deelnemers aan hun sensitiviteit met betrekking tot een onderwerp dat hun passioneel raakt. Vanuit deze passie maken zij de verbinding naar hun dagelijkse pedagogische of agogische beroeps- en opleidingspraktijk. Tevens onderzoeken de deelnemers de meerwaarde daarvan voor hun dagelijkse pedagogische of agogische beroeps- en opleidingspraktijk. De training en de opleiding zijn daarmee voor zowel de pedagoog, docent, coach, opleider, leraar en social worker zelf als voor hun werkomgeving van betekenis.

Korte beschrijving van de training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling van c.q. Agogische Pedagogische Sensitiviteit'

Pedagogen, docenten, coaches, opleiders, leraren en social workers (allen ervaren praktijkwerkers met studenten en leerlingen) van de Faculteit Educatie van de Hogeschool Utrecht, zijn uitgenodigd om mee te doen aan de training '. De training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' kent twee varianten:

- De training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit'
Na het volgen van vier dagen training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van c.q. Agogische Pedagogische Sensitiviteit' (minstens met een interval van een week) is de deelnemer zich bewust van zijn eigen performance met betrekking tot een onderwerp dat hem passioneel raakt. Vanuit deze bewustwording en performance heeft hij kennisgemaakt met zijn persoonlijke pedagogische c.q. agogische sensitiviteit in relatie tot zijn beroeps- en opleidingsveld. Tevens krijgt de deelnemer zicht op de betekenis en mogelijkheden van de ontwikkeling en verbetering van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit in de dagelijkse pedagogische of agogische beroeps- en opleidingspraktijk. De training wordt afgerond met het certificaat 'Training Ondersteuning en bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit'.
 - Aantal bijeenkomsten: vier dagen van 10.00-16.00 uur.
 - Aantal deelnemers: maximaal 10 personen.
- Trainer 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit'
Na het volgen van de opleiding trainer 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' is de deelnemer vaardig in de ontwikkeling en verbetering van pedagogische c.q. agogische sensitiviteit van zichzelf. Tevens is de deelnemer in staat zelfstandig een training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' te verzorgen en presentaties te houden. De opleiding wordt afgerond met het certificaat 'Trainer Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit'.
 - A. De trainer in opleiding volgt de vier dagen training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit'.
 - B. De trainer in opleiding organiseert en voert samen met een lid van het 'Centrum voor Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' van het lectoraat 'Vernieuwende Opleidingsmethodiek- en didactiek' een keer de training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' uit.
 - C. De trainer in opleiding organiseert en voert zelfstandig twee keer de training 'Ondersteuning bij de Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' uit.
 - D. De trainer in opleiding volgt in de periode van het uitvoeren van onder de 'B en C' gemelde activiteiten een supervisie traject van 8 uur bij een lid 'Centrum voor Ontwikkeling en Verbetering van Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit' van het lectoraat 'Vernieuwende opleidingsmethodiek- en didactiek'.

foto's: onderzoek Pedagogische c.q. Agogische Sensitiviteit